

LEBRIS

We know
books

IOAN SLAVICI

OPERE

Studiu introductiv și cronologie de
D. Vatamaniuc

editura NAȚIONAL

2001

SUMAR

Studiu introductiv	V
Cronologie	XVIII
Notă asupra ediției	LXIII

Povești

Zâna Zorilor	3
Florița din codru	43
Ileana cea sireată	64
Doi frați cu stea în frunte	75
Păcală în satul lui	85
Petrea prostul	101
Limir-împărat	128
Spaima zmeilor	151
Ioanea mamei	160
Băiet sărac	171
Stan bolovan	190
Împăratul șerpilor	201
Rodul tainic	215
Băiet sărac și horopsit	224
Doi frați buni	231
Negru-împărat	235
Mielușelul	247
Fifi (poveste)	251
Pisu (poveste)	256

Addenda

Nărodul curții (poveste)	283
Peștele pe brazdă (poveste populară)	287
Porumbul (legendă indiană)	293

Popa Tanda (nuvelă)	297
Scormon	317
La crucea din sat	325
Gura satului	350
Budulea Taichii	399
Bobocel	451
Vecinii I (Baciu)	457
Vecinii II (Paraschiv Ciulic)	467
O viață pierdută	544
Moara cu noroc	576
Norocul	688
Comoara	706
Note și comentarii	799

ZĂNA ZORILOR

Poveste

A fost ce-a fost; dacă n-ar fi fost, nici nu s-ar povesti.

A fost odată un împărat, – un împărat, mare și puternic; împărăția lui era atâta de mare, încât nici nu se știa unde se începe și unde se sfârșește.

Unii ziceau că ar fi fără de margini, iară alții spuneau că țin minte de a fi auzit din bătrâni că s-ar fi bătut odinioară împăratul cu vecinii săi, din care unii erau și mai mari, și mai puternici, iară alții mai mici și mai slabi decât dânsul.

Despre împăratul acesta a fost mers vorba cât e lumea și țara cum că cu ochiul cel de-a dreapta tot râde, iară cu cel de-a stânga tot lăcrămează neîncetat. În zadar se întreba țara că oare ce lucru să fie acela, ca ochii împăratului nu se pot împăca unul cu altul. Dacă mergeau voinicii la împăratul ca să-l întrebe, el zâmbea a râde și nu le zicea nimic. Așa rămase vrajba dintre ochii împăratului o taină mare, despre care nu știa nimeni nimic afară de împăratul.

Crescură feciorii împăratului. Ce feciori! ce feciori! Trei feciori în țară ca trei luceferi pe cer!

Florea, cel mai bătrân, era de un stângen de înalt, cu niște umeri, încât nu l-ai putea măsura cu patru palmi cruciș.

Cu totul alta e Costan: mic la statură, îndesat la făptură, cu brațul de bărbat, cu pumnul îndesat.

Al treilea și cel mai tânăr fecior al împăratului e Petru: înalt, dar subțire, mai mult fată decât fecior. Petru nu face multă vorbă: el râde și cântă, cântă și râde de dimineață până în seară.

Numai câteodată-l vede omul mai întunecat, dă cu mâna pletele în dreapta și în stânga de pe frunte, și atunci ți se pare că vezi pe un bătrân din sfatul împăratului.

— Măi Floreo, tu ești acum mare; du-te și întreabă pe taica pentru ce-i plânge lui un ochi, iar altul râde pururea.

Așa zise Petru către frate-său Florea într-o bună dimineată. Dar Florea nu s-a dus: el știa încă de mic că împăratul se supăra dacă-l întreba cineva de astă treabă.

Tot așa o păți Petru și cu frate-său Costan.

— Nu cuteză nici unul; lasă c-oi cuteza eu, zise la urmă Petru.

Vorba fu zisă; lucrul fu gata. Petru merse ca să întrebe.

— Oarbă-ți fie mumă-ta! ce treabă ai tu de aceea?! îi zise împăratul mânios și-i dete o palmă pe de-a dreapta și alta pe de-a stânga.

Petru se duse supărat și spuse fraților săi cum a pățit-o cu tatăl său.

De când a întrebat Petru de treaba ochilor se părea cum că ochiul cel din stânga plânge mai puțin, iară cel de-a dreapta râde mai mult.

Petru își întări inima și mai merse o dată la împăratul. „O palmă e o palmă și două-s două!”

Gândi și făcu.

O păți din nou, cum a mai pățit-o.

Ochiul cel din stânga lăcrima acum numai din când în când, iară cel din dreapta se părea a fi înjunțit cu zece ani.

„Dacă e treaba așa, gândi acum Petru, apoi știu eu ce-oi face. Atâta mă duc, atâta întreb, atâta rabd la palmi, până ce nu vor râde amândoi ochii.”

A zis-o, a și făcut-o! Petru nu zicea nimic de două ori.

— Fătul meu, Petre! zise împăratul, acum mai blând și râzând cu amândoi ochii. Eu văd cum că ție nu-ți iese grija din cap; ți-oi spune dar treaba cu ochii mei. Vezi, ochiul acesta râde de bucurie când văd că am așa trei feciori ca voi; iar celălalt plânge pentru că mă tem că voi nu veți fi în stare să împărățiți în pace și să apărați țara de vecinii cei vicleni. Dacă-mi veți aduce însă apă de la fântâna Zânei Zorilor, ca să mă spăl cu ea pe ochi, îmi vor râde amândoi ochii, căci voi ști că am feciori voinici, pe care mă pot răzema.

LEBDIS | We know
back

Așa zise împăratul. Petru-și luă pălăria de pe prispă se duse să spună fraților săi ce-a auzit.

Feciorii împăratului se puseră la sfat și gătiră lucrul pe scurt, cum se cade între frații cei buni.

Florea, ca cel mai bătrân dintre cei trei, se duse în grajd, alese calul cel mai bun și mai frumos, puse șeaua pe el și apoi luă „ziua bună“ de la casă și masă.

— Mă duc, zise către frații săi, și dacă nu voi veni într-un an, o lună, o săptămână și o zi cu apa de la fântâna Zânei Zorilor, să vii tu, Costane, după mine.

Se duse.

Trei zile și trei nopți Florea nu mai stătu; calul zbură ca năluca peste munți și peste văi până ce n-ajunse la marginile împărăției.

Jur împrejur pe lângă împărăție era o prăpastie adâncă și peste această prăpastie o singură punte. La puntea asta mai stătu Florea o dată: să privească înapoi, apoi să ieie „ziua bună“ de la țară.

Ferească Dumnezeu și pe sufletul păgân de aceea ce văzu Florea acum, când era să plece mai departe. Un balaur! dar balaur cu trei capete, cu niște fețe grozave, cu-o falcă-n cer, cu una în pământ.

Florea nici nu mai aștepta, ca balaurul să-l scalde în văpaie, ci dete pinteni la cal și se duse ca și când nici n-ar fi fost aici.

Bălaurul suspină o dată și pieri fără de urmă.

.....

Trecu o săptămână! Florea nu mai veni; trecură două; de Florea nu se mai auzea nimic. Trecu o lună; Costan începu a alege între cai. Când crăpară zorile după un an, o lună, o săptămână și o zi, Costan se sui pe cal, își luă „ziua bună“ de la frate-său mai mic.

— Să vii și tu, dacă voi peri și eu, zise, și se duse cum s-a fost dus frate-său.

Bălaurul de la punte era acum mai înfricoșat, capetele lui erau mai îngrozitoare și fuga voinicului mai repede.

LEBRIS | We know
books

IOAN SLAVICI

OPERE

Studiu introductiv și cronologie de
D. Vatamaniuc

editura NAȚIONAL

2001

SUMAR

Nuvele

Sărăcuța de ea	7
Gogu și Gogușor	12
„Hanul Ciorilor“	29
Un om de-ncredere	42
Din țigănie	57
Leu-Paraleu	83
Sepi	88
Ilie Durac	103
Fiul cuiva	106
O încurcătură	113
Crucile roșii	118
Negrea Bătrânul	152
Pădureanca	163
Baba Dana	279
O răzbunare (nuvelă)	283
Sân Vasii	289
Pascal, săracul	296
Din altă lume	310
Dăscălașul (nuvelă)	318
Împăcare (nuvelă)	328
Om de caracter (nuvelă)	334
O moștenire grea (nuvelă)	345
Renaștere	356
O aventură galantă	371
Tovărășie nepotrivită (nuvelă)	380
Ceas rău	387
Mitocanul	402
La răscruci	423

Sipru Călin	473
Domnul Istrat Gorăuț	547
„Purceluș cu coada sfredel“	569
O jertfă a vieții	573
Răul din fire	592
Puișorii	608
Pe povârniș	643
Țata Melania	669
Dar din prisos	675
Din vecini	682
Taina lui Cimbru	688
Ac și ată	696
Vatra părăsită	702
Nuta	815
Un paravan	888
Omul cel adevărat	896
Azi ca ieri	905
Mâhnirile lui Trică	910
Din valurile vieții	917
O noapte feroasă	978
Sărbători fericite	983
Un pas cu noroc	986
Doi prieteni	991
O belea	997
Note și comentarii	1003

SĂRĂCUȚA DE EA

Preotul încheiase slujba-nvierii, se albea de ziuă, și lumea cobora-n sat întorcându-se de la biserica de pe coaste, fiecare cu lumânarea aprinsă-n mână.

Se nimerise ca anul acesta Paștile să cadă târziu, tocmai spre ziua de Sf. Gheorghe, și-n crângul acum înverzit cântau privighetoriile, lunca era presărată cu flori, oile ieșiseră dimpreună cu mielușeii lor la pășune și răcoarea primăvărată te ademenea să ieși și să te duci departe prin livezi și peste câmpii.

Curând a-nceput însă să cadă ici o picătură, colo alta, tot mai mari și tot mai dese, în cele din urmă a dat bunul Dumnezeu o ploică mănoasă, care s-a întetșit de-ți venea să te temi c-o să le strice oamenilor toată veselia de Paști.

Abia pe la amiazăzi s-a pornit un vânt, care a mai risipit norii, și copiii mai mici și mai mari, flăcăii și fetele, până chiar și babele și moșnegii au început să iasă, ca să ciocnească ouăle roșii, să-și petreacă-n fel de fel de chipuri și să mai stea de vorbă, după obiceiul păstrat din bătrâni.

Din sus de sat, la loc mai ridicat, de unde se deschide vedere largă, se-nalță-n mijlocul unei grădini frumoase conacul boieresc, mai mult palat decât castel, case cu multe încăperi, încât te întrebai ce va fi făcând boierul cu atâta lărgime.

În partea dinspre sat, pe unde trecea drumul de țară, se afla un larg cerdac cu geamlâc, în care Lucica, fetița de vreo patru ani a boierului, își petrecea timpul când n-avea voie să iasă la plimbare.

Pe la două dup-amiazăzi se-nseninase, ce-i drept, dar mai rămăseseră pe ici, pe colo băltoace și iarba era încă udă. Era umezeală-n aer, și despre plimbare nici vorbă nu putea să fie.

Boierul a ieșit dar în cerdac, ca să se încredințeze dacă geamurile sunt ori nu bine închise, încât să nu poată trage din nici o parte.

Peste puțin a ieșit apoi Lucica, dimpreună cu nemțoaica ei, o fetișcană de vreo patrusprezece ani, care n-avea decât să-i ție Lucichii de urât, îndrumând-o cum are să-și petreacă timpul cu jucărelele ei, care erau de tot multe și felurite.

A ieșit în urmă și madama, o femeie mai bătrâioară, care avea purtarea de grijă pentru bunăstarea trupească și sufletească a copilei, priveghind ca nu cumva să mănânce ceea ce nu-i prieste, să fie atinsă de vreun vânt mai aspru ori să ieie apucături nepotrivite cu rangul părinților ei.

E-nvederat că madama, femeie conștiincioasă, a examinat și ea cu toată luarea-aminte geamurile, ca să fie bine închise.

Fericit copil Lucica! Ce n-avea dânsa acolo!? Jucărele pentru zece și mai mulți copii, încât n-avea decât să-și aleagă dintre ele după plac.

Erau acolo păpuși mai mici, mai mari și de tot mari, toate scumpe și frumoase. Erau saloane cu mese, cu scaune și cu canapele. Erau sufragerii cu fel de fel de tacâmuri și de vase. Erau mai ales animale, și elefanți, și cămile, și girafe, ba lupi, ba lei, ba pisici, până chiar și iepuri cu urechile mari, ca să-și aleagă după pofta inimii.

Și gingașă era Lucica, îmbrăcată numai în horbotă de cea scumpă, și subțirică și fragedă ca floarea de piersic, care se ofilește când e atinsă de o adiere mai aspră și nu-și mai vine în fire.

Mai era Lucica, după toate aceste, și o fire de tot duioasă și atât de cuminte, încât te mirai cum se poate ca un copil, la urma urmelor mic, să fie atât de cuminte, atât de binecrescut și de ascultător.

Nu doară că n-ar fi râvnit și ea ca orișicare muritor să-și facă acum o plăcere și apoi alta.

Se pomenise însă-n lume stăpânită de gândul că nu are să se bucure de viață decât atunci când vreau purtătorii de grijă ai ei și așa cum lor le place.

LBPIS

We know
books

— Madam, întreba ea când îi era sete, am voie să cer de la fraulain un pahar cu apă?

Dacă, din întâmplare, madama era de părere că nu are să-și astâmpere setea, ea răbda, iar dacă nu-i trecea setea, mai întreba peste câțva timp, dar de băut nu bea decât atunci când i se dădea voie și atât cât i se ierta.

Acum ea se uita pe fereastră la copiii care se jucau pe afară, la aer curat și în bătaia vântului. Unii, desculți, umblau prin băltoacele rămase în urma ploii, alții alergau prin iarba încă udă, iar alții scuturau pomii, ca să cadă stropii rămași pe ei, și toți ciocneau, cum se cuvine în ziua de Paști, ouăle cele roșii, le curățau și le mâncau cu multă poftă, mușcând și din cozonacul cu lapte.

Lucica ar fi ciocnit și ea, dar n-avea cu cine, ar fi mâncat ou roșu și ar fi mușcat din cozonacul cu lapte, dar n-avea voie, căci oul rece și cozonacul sunt mâncare grea, care nu face pentru dânsa. Era în dulapul din sufragerie și baclava, care îi plăcea mult, dar madama nu-i dădea decât o bucățică, așa numai ca s-o guste, și ea-i ducea dorul.

Copiii se uitau și ei spre geamlâc și o vedeau așa, frumoasă și gingașă, parcă nici nu era ființă viețuitoare.

„Ce răsfățată și cât de fericită e!“ suspinau ei, cuprinși de uimire.

„Cât de fericiți sunt!“ zicea însă și ea.

O, ce n-ar fi dat dac-ar fi putut să se joace și ea cu ei la aer curat și în bătaia vântului, chiar și dacă n-ar fi umblat prin băltoace și n-ar fi alergat prin iarba udă. Știa însă prea bine că așa ceva nu se poate, și nici că mai întreba. Era mulțumită că poate să se uite pe fereastră și să-i vadă pe copii fără ca să bage de seamă madama, care era pierdută în citirea unui roman interesant, căci altfel ar fi trimis pe vreuna dintre multele slugi boierești ca să-i alunge de acolo pe obraznicii și nespălații aceia de copii.

Dându-și seama despre aceasta, Lucica și-a luat una câte una păpușile și păpușelele, saloanele și sufrageriile, animalele

LEBRIS

We know
books

IOAN SLAVICI

OPERE

Studiu introductiv și cronologie de
D. Vatamaniuc

editura **NĂȚIONALĂ**

2001

SUMAR

Studiu introductiv	V
Notă asupra ediției	IX

POSTUME

Prințesa	3
Căile Morților	112
Un democrat	178

DIN PERIODICE

O varietate	197
Piatra din prag	216
Anghel	231
O vânătoare cu rost	237
Precupețul	247
Prietenul meu Costea	267
Amurg de viață	272
Oaia rătăcită	281
O lipitoare	286
Zile posomorâte	292
Coconița	301
Sac și petec	306
Stâlp de cafelele	324
Un pierde-vară	331
Răzbunarea hanului	335
Cuța	340
Din poznele lui Dincă	357
Vecinătate cu neajunsuri	383
Zile de primăvară	389
Din căile vieții	396
Minciuna	416

TEATRU

Fata de birău.....	429
Toane sau Vorba de clacă.....	535
Gaspar Grațiani, Domnul Moldovei.....	655
Bogdan-vodă.....	751
Note și comentarii.....	849

PRINȚESA

Tată și fată

Se poate!? Mă întrebi dac-o știi de mult!? grăi nenea Iorgu, vecinul de peste drum. Cum, păcatele mele, să n-o știi, când am purtat-o-n brațe și am văzut-o înflorind la casa lui Tănase Colțatul, tatăl ei, care de atâta timp ni-e vecin? Tocmai pentru c-o știi atât de bine pot să-ți spun că „Prințesă“ îi ziceam noi cei din mahalaua Oborului, nu însă pentru că mai una, mai alta dintre vecine o socoteau încurcată cu prințul Ghica, care acum a pățit-o atât de rău, ci pentru că așa ne-am pomenit cu ea de când era fată mică! Asta era, dacă e vorba, nenorocirea ei, și lucrurile nici c-ar fi putut să vie mai bine de cum au venit.

Uite! stau și mă gândesc cum am să-ncep a ți le spune, pentru ca să te dumiresc asupra celor petrecute, căci așa ceva mai rar se-ntâmplă.

Mai-nainte de toate una: ca s-o știi pe ea, trebuie neapărat să cunoști pe tatăl ei, Tănase tâmplarul, căruia toți îi ziceam „Colțatul“ fiindcă doi dintre dinții lui de sus erau ieșiți din rând și oarecum mai mari și călcau peste buza de din jos, încât ți se părea că el mereu se rânjește. Era om blajin Colțatul acesta, dar câteodată, când se supăra, semăna oarecum a câine hârjonit; de aceea noi, copiii, îi feream din cale când se-ntâmpla să-l întâlnim. Mai era apoi înalt, subțire și sfrijit, și umărul de la dreapta îi era mult mai ridicat decât celălalt, încât el părea cocoșat, ceea ce în adevăr nu era. Purta, în sfârșit, părul totdeauna cam lung și mustața tunsă, iar umblând, își bălăbănea brațele ca limba clopotului, de-i păreau foarte lungi, și se uita când la dreapta, când la stânga cu ochii lui albaștri, mari și-nholbați, din fața cărora ne venea să ne ascundem.

De la casa în care ședeam noi pe timpul când umblam la școală mai erau până la colț încă patru case, iar peste drum, la celălalt colț, în fundul unei curți mari și pline de bălării, își avea Tănase tâmplăria. O văd și acum dacă-mi închid ochii. Era o casă veche, dărăpănată rău de tot. La stânga ei se afla un șopron de scânduri plin totdeauna de „material”. Într-un colț al șopronului își ținea Tănase calul, un murg spetit, pe care-l înhăma la camion când avea de cărat fie mobilă, fie uși ori ferestre pentru binale.

Tănase lucra pe timpul acela, mai ales iarna, cu două calfe și cu trei ucenici. Vara, de cele mai multe ori, era dus pe la binale. Noi, copiii de prin vecini, ne bucuram de aceasta, căci puteam să ne jucăm în curtea cea mare de-a mingea ori de-a ascunselea.

Risipiți prin curtea cea largă, mai ales prin dosul caselor și prin cele patru colțuri ale curții, ici un corcoduș, colo un zarzăr ori un gutui, colo un desiș de salcâmi ori de oțetari, după cum buna întâmplare ori vântul aruncase sămânța, iar pe lângă împrejmuirea cârpăcită erau mari și de tot dese bălăriile, urzici, bozii și mai ales cucută.

„Bată-vă să vă bată de copiii!” zicea lelea Marghioala când se pomenea cu noi alergând în gură mare prin curte. Ea nu ne lua însă la goană, căci era mare bunătate de femeie și mai avea și doi băieți, unul Sandu, care era cam de vârsta mea, iar celălalt Fănică, pe care-l văzuși dus între baionete atunci, de vreo patru ani.

Multe nu s-ar fi petrecut dacă lelea Marghioala n-ar fi fost cum era.

Ea nu îi era, ce-i drept, lui Tănase soție, dar stăpâna casa, în care nimic fără de voia ei nu se putea face. Până chiar și Tănase ținea să i se supună.

Era un fel de sluta târgului, scurtă, cam groasă, cu fața buhăită, cu buzele oarecum umflate, cu nasul castravete și cu fața soioasă, parcă totdeauna unsă cu alifie gălbuie, dar mereu gata de a-i sări orișicărui într-ajutor și muncitoare

neobosită, cu adevărat topor de oase. Nu-mi aduc aminte s-o fi văzut vreodată stând și ea, ca altă lume, fără nici o treabă: gătea bucate și spăla vase, mătura prin casă, deretica ori freca podele, zolea rufe-n albie ori călca cu fierul... pe ea n-o ierta firea să-și piardă timpul stând de vorbă cu vreuna dintre vecine. Nici că s-ar fi ncumetat însă Tănase să se apuce de vreo treabă fără ca să fi cerut și sfatul ei.

De aceea, fără doar și poate tocmai de aceea îi mergeau bine lui Tănase treburile, destul de bine. Lucrări mai subțiri, ce-i drept, nu prea ieșeau din tâmplăria lui, dar lucra cu spor la binale, până chiar și-n timp de iarnă, și nu se plângea niciodată că nu are de lucru. Fiind apoi deprins cu sărăcia, el își punea întru toate frâu și nu se supăra când lelea Marghioala stăruia să-și tragă de la gură ca să pună câte ceva la o parte pentru cei doi copii. A și adunat bani frumoși în timp de câțiva ani, în urmă însă s-a mai împrumutat, ca să cumpere casa cu locul pe care le avuse mai-nainte cu chirie.

— Le rămâi băieților dator, zicea el, și-și au banii asigurați în casă!

— Aș! întâmpina dânsa. Vorbă și aceasta! Parcă nu e și a lor dacă e a d-tale.

Știa dânsa ce zice și n-ar fi muncit cu atâta inimă dacă n-ar fi știut ceea ce știa.

De altminteri, Tănase nici nu s-ar fi avântat să cumpere casa cu locul ei dacă n-ar fi fost la mijloc lucrarea mai mare pe care o luase asupra sa încă din vara trecută și de la care se aștepta la un câștig mai mare.

Vorba era de un hotel, case cu trei caturi pe două fronturi, cafenea, restaurant, bucătării, bufeturi și cămări, vreo optzeci de odăi și iatacuri, adică sumedenie de uși și de ferestre, ba pe deasupra și fel de fel de dulapuri și de mese solide.

Nu era Tănase în stare să ieie asupra sa o lucrare atât de mare. Lasă că nu avea capital să cumpere materialul cuvenit, dar cu două calfe și cu trei ucenici nu putea să scoată la capăt lucrarea. Luase deci înțelegere cu Manci antreprenorul,

LEBRIS

We know
books

IOAN SLAVICI

OPERE

*

*

*

*

Studiu introductiv și cronologie de

D. Vatamaniuc

editura NAȚIONAL

SUMAR

Studiu introductiv	V
Notă	XIII

Mara

I Sărăcuții mamei	3
II Maica Aegidia	7
III Furtuna cea mare	16
IV Primăvara	20
V Ani de tinerețe	34
VI Ispita	47
VII Zbuciumare	58
VIII Datoria	66
IX Inima, săraca	74
X Cine ce poate	88
XI Altă lume	105
XII Două porunci	115
XIII Datorii vechi	127
XIV Rostul lui Bandi	144
XV Isprăvile lui Trică	158
XVI Greul vieții	172
XVII Birtul de la Sărărie	190
XVIII Blestemul casei	206
XIX Verboncul	214
XX Norocul casei	248
XXI Pace și liniște	264

DIN BĂTRÂNI

narațiune istorică

(vol. I)

<i>O mărturisire</i>	281
Partea întâi	
I Risipirea gepizilor	285
II Vatra lui Vineș	292
III Năluca	296
IV Năvala	307
V Fuga	318
Partea a doua	
I Mângăierea	338
II Înfrățirea	346
III Dragoslavele	355
IV Rătăcirea	363
V Patima	371
VI Deșteptarea	379
Partea a treia	
I Așezarea	389
II Ogorii	395
III La Răscruci	406
IV Rusaliile	413
V Goana mare	426
Partea a patra	
I Șezătoarea	436
II Târgoviștea	446
III Ospetia	453
IV Isprăvurile lui Dragodan	462
V Strălucirea	470
Partea a cincea	
I Baian	485

II Cetatea	492
III Spășirea	503
IV Încheiere	513

DIN BĂTRÂNI

narațiune istorică

(vol. I)

MANEA

Partea întâi

I Măneștii	521
II Barda	530
III Strâmtoarea	538
IV Budac	546
V Boris	556

Partea a doua

I Mântuirea	570
II Pribegirea	576
III Tămbălăul	583
IV Mângâierea	591
V Papa Nicolae I	597
VI O lămurire	603

Partea a treia

I La Răscruți	615
II Bagdad	622
III Israel Ben Isaac	633
IV Valuri de patimi	642
V Salba dracului	652

Partea a patra

I Deșteptarea	662
II Durerea lui Mir Benah	672
III Avânt și tinerețe	681
IV Formosus	691

V În sfârșit 698

Partea a cincea

I Revederea 713

II Tată și fiu 720

III Scăparea 728

Dicționar biografic de nume și personaje istorice

întâlnite în romanele *Din bătrâni* și *Manea* 739

Note și comentarii 759

LBRIS

We know
books

MARA

I

SĂRĂCUȚII MAMEI

A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei, dar era tânără și voinică, și harnică, și Dumnezeu a mai lăsat să aibă și noroc.

Nu-i vorba, Bârzovanu, răposatul, era, când a fost, mai mult cârpaci decât cizmar și ședea mai bucuros la birt decât acasă; tot li-au mai rămas însă copiilor vreo două sute de pruni pe lunca Murășului, viuța din dealul dinspre Păuliș și casa, pe care numa lor o căpătase de zestre. Apoi, mare lucru pentru o precupeață, Radna e Radna, Lipova e numai aci peste Murăș, iar la Arad te duci în două ceasuri.

Martți dimineata, Mara-și scoate șatra și coșurile pline în piața de pe țârmurele drept al Murășului, unde se adună la târg de săptămână murășenii până de pe la Șovârșin și Sobotelii și podgorenii până de pe la Cuvin, Joi dimineata, ea trece Murășul și întinde șatra pe țârmurele stâng, unde se adună bănațenii până de pe la Făget, Căpălnaș și Sân-Miclăuș. Vineri noaptea, după cântatul cocoșilor, ea pleacă la Arad, ca ziua s-o prindă cu șatra întinsă în piața cea mare, unde lumea se adună din șapte ținuturi.

Dar lucrul cel mare e că Mara nu-ți iese niciodată cu gol în cale; vinde ce poate și cumpără ce găsește; duce de la Radna ceea ce nu găsești la Lipova ori la Arad și aduce de la Arad ceea ce nu găsești la Radna ori la Lipova. Lucrul de căpetenie e pentru dânsa ca să nu mai aducă ce a dus și vinde mai bucuros cu câștig puțin decât ca să-i „clocească” marfa.

Numai în zilele de Sântă Mărie se întoarce Mara cu coșurile deșarte la casa ei.

Sus, pe coasta unui deal de la dreapta Murășului, e mănăstirea minoriților, vestita Maria Radna. Din turnurile bisericii

mari și frumoase se văd pe Murăș la deal ruinele acoperite cu mușchi ale cetății de la Șoimoș; în fața bisericii se întinde Radna cea frumoasă și peste Murăș e Lipova cu turnul sclicios și plin de zorzoane al bisericii românești, iar pe Murăș la vale se întinde șesul cel nesfârșit al Țării Ungurești. Mara însă le trece toate cu vederea: pentru dânsa nu e decât un loc larg în fața mănăstirii, unde se adună lumea cea multă, grozav de multă lume.

Cică e acolo în biserică aceea o icoană făcătoare de minuni, o Maică Precistă care lăcrimează și de a cărei vedere cei bolnavi se fac sănătoși, cei săraci se simt bogați și cei nenorociți se socotesc fericiți.

Mara, deși creștină adevărată, se duce și ea câteodată la biserică aceasta, dar se închină creștinește, cu cruci și cu mățanii, cum se cuvine în fața lui Dumnezeu. Că icoana face minuni, asta n-o crede; știe prea bine că o Maică Precistă nemțească nu e o adevărată Maică Precistă. E însă altceva la mijloc. Călugării, care umblă rași ca-n palmă și se strâmbă grozav de urât, au o știință tainică și știu să facă fel de fel de farmece pentru ca boala să-și vie la leac, săracul să-și găsească sprijoana și nenorocitul să se fericească. Bine face dar lumea care vine la Maria Radna să se închine, și Marei îi râde inima când pe la Sânta Mării timpul e frumos, ca lumea să poată veni cale de o săptămână de zile, cete-cete, cu praporele în vânt, cu crucile împodobite cu flori și cântând psalmi și litanii. Acum, când vin sutele și se adună miile pe locul cel larg din fața mănăstirii, acum e secerișul Marei, care dimineața iese cu coșurile pline și seara se întoarce cu ele goale. De aceea se închină Mara și în fața icoanei, apoi își ia copilașii, pe care totdeauna îi poartă cu dânsa, îi dă puțin înainte și le zice: „Închinați-vă și voi, sărăcuții mamei!”

Sunt săraci, sărăcuții, că n-au tată; e săracă și ea, c-a rămas văduvă cu doi copii; cui, Doamne, ar putea să-i lase când se duce la târg? cum ar putea dânsa să stea de dimineață până seara fără ca să-i vadă? Cum, când e atât de bine să-i vezi!

LEBRIS

We know
books

IOAN SLAVICI

OPERE

**

Studiu introductiv și cronologie de
D. Vatamaniuc

editura NAȚIONAL

2001

SUMAR

DIN DOUĂ LUMI

naratiune

Partea întâi. Fierarul	7
Partea a doua. Stăpânirea lui Vlaicu	66
Partea a treia. Valuri de patimi	125
Partea a patra. Pe povârniș	182

CEL DIN URMĂ ARMĂȘ

roman

Partea întâi. Portretul Alinei	223
Partea a doua. Verișoara Zoe	253
Partea a treia. Jertfa credinței	306
Partea a patra. Valurile tineretelor	423
Partea a cincea. Călea-ntoarsă	478

DIN PERIODICE

CORBEI

naratiune istorică

Partea întâi	
I Fata popii	511
II Căsoaia	514
III O-ncercare	518
IV O zi bună	521
V Gura lumii	525
VI O datorie veche	528
VII Supărarea doamnei Fireanu	531
VIII La seceriș	534
IX Tihamer	538

X Socoteala din târg	540
XI Unde crapă	544
XII Mai și mai	547
Partea a doua	
I De-a judecata	550
II O noapte feroasă	556
III Altă lume	564
IV O jertfă	573
V Cine poate	579
VI Răfuieli	589
VII Dor și jale	595
VIII Mărturisiri	602
IX Cu orice pret	612
Partea a treia	
I Cei de acasă	620
II Socotelile lui Vidu	626
III Cine nu se-ncurcă	634
IV La răspântii	639
V Dezgheț	646
VI Primăvară dulce	653
VII La poarta iadului	661
Partea a patra	
I Urzeala	668
II În amurg	670
III Drum de seară	675

DIN PĂCAT ÎN PĂCAT

roman

I Ce caută Palea la Iași	681
II Câte nu mai știa Duduia	689
III Isprăvile lui Timotei Ciuntuleac	697
IV Ce voia madam Olga	704

LIBRIS We know books	
V Vinovații nuci	713
VI Păcate mari	718
VII Datorii și datorii	725
VIII Lume schimbată	733
IX Ce spune cucoana Clotilda	741
X Cum se-mpacă Palea	749
XI Ceea ce nu se poate ierta	757
XII Ce știa Ciuntuleac	765
XIII Părintele Pantelemon	773

Addenda

REVOLUȚIA DIN PÂRLEȘTI

roman tragicomic în cinci părți

I O serenadă	784
II După ora unsprezece	792
III Organizarea oștirilor	800
IV Pornirea luptei daco-române	808
V Exploziunea	815

VÂNTURĂ LUME

narațiune istorică

Partea întâi, Copil sărac	825
Partea a doua, Pe drumuri cotite	843
Partea a treia, Zile grele	860
Partea a patra, Păcate peste păcate	878
Note și comentarii	889

LBRIS

We know
books

DIN DOUĂ LUMI

NARAȚIUNE

PARTEA ÎNTÂI

FIERARUL

I

— Ori dai, ori te lași! se răsti Dinu, calfa, ridicând cu o mișcare smâncită drugul de fier de pe nicovală și izbindu-l iar înapoi.

Dumitru, ucenicul, băietan vânjos și el, lăsă barosul cel greu la pământ și se uită zâmbind cu un fel de răutate când la drug, când la Dinu.

— Dar nu mai e cald, zise.

— Cald ori necald, se moaie dacă-i dai cu virtute! întâmpină acesta nerăbdător.

De câte ori n-a bătut el fierul rece de l-a muiat din bății și tot a făcut ce-a voit din el?!

Acum avea să mai subțieze puțin drugul, un stâlp de poartă, ca să-l poată trece prin o verigă: pentru atâta treabă nu-și mai pierdea timpul aducându-l la foc.

— Ești în stare să mi-l ții ca să-i dau eu câteva? întrebă.

— O să-mi pun mintea cu el, răspunse Mitrea și-i trecu barosul, ca să prindă cu amândouă mâinile drugul.

Dinu luă barosul, și ai fi crezut că-l ridică și dă acum cu el ca să strivească și drug, și nicovală. Trecuseră însă unsprezece ani de când lucra el la nicovala aceasta și știa cum se dă cu barosul. Dacă ar fi dat cum putea, i-ar fi zburat băiatului drugul din mâini. Avea apoi să-l bată când pe-o muche, când pe alta. Lovea deci rar și din scurt, dar apăsător, și nimerea drugul fără ca să-l zguduie, iar după lovitură striga: „Alta!“ ca Mitrea să schimbe muchea, și dădea

tot mai des, mai întins și mai apăsător, încât te mirai că nu zboară țândări din drug, și băiatul se uita cu ochi plini de uimire sfioasă la el.

Ce păcate avea fierul acela de nu-l mai slăbea din bătaii?!

Nu era fierul ceea ce-l îndârjise; dincolo însă, la dreapta, în cerdacul larg al casei se auzeau chicotele Firei, care de vreo două ceasuri acum stătea acolo cu Tănase, fratele ei mai mare, și asculta palavrele lui Felescu, un prieten al acestuia.

Nu-l prea avea Dinu la inimă pe Tănase, un fel de pierdevară, care făcuse cu chiu cu vai cinci clase, iar acum scria pe undeva, pe la primărie pentru o sută de lei pe lună și se însoțise cu Felescu, altă poamă bună, băiatul bărbierului din piață și student, cum se zicea.

„Ce-or fi având de nu mai sfârșesc? se întreba Dinu dând din ce în ce mai vartos cu barosul. Nu trece zi fără ca să-l aducă. Nu mai scapă biata fată de el.“

Gândul că Fira nici nu prea ținea să scape nu putea să-i treacă prin minte!

O știa de când era copilă de patru ani, se uita la ea ca la cel mai scump odor, și-o gândea cuminte fără seamăn și nu s-ar fi mâhnit nici dac-ar fi știut că ea nu ține să scape de Felescu. Sângele îi zvâcnea însă în vine când i se părea că alții n-o socotesc tot ca dânsul.

Afară, adică în mijlocul curții, Gigi, italianul, și Andrei cu Iorgu și cu ceilalți trei ucenici lucrau la zăbrele și se uitau din când în când într-acolo, ba Andrei parcă și zâmbea cu un fel de răutate.

Asta-l scotea pe el din sărite, iar nu fierul, nici chicotele, nici apropierea serii.

El se opri în cele din urmă, luă drugul și-l trecu prin veri-gă, apoi îl aruncă cât colo, parcă ar fi fost un fuștei de soc.

— Așa! grai mulțumit de treaba pe care o făcuse și rămase pe o clipă stând drept și nemișcat, o frumusețe de om, înalt, spătos, cu brațele vânjoase, cu ochii mari, cu sprâncenele dese și cu mustața tunsă scurt, om care se joacă cu barosul

ca scrietorul cu pana și care coboară din pălămar el singur butoiul în pivniță.

Cum stătea așa, parcă voia să zică: „Uitați-vă bine la mine și puneți-vă pază gurii, că cu mine nu se glumește.“

Plecând în cele din urmă Tănase cu prietenul său, aerul era mai puțin înăbușitor. Lui Dinu îi venea cu toate acestea să dea zor cu cina pentru ca să se mai răcorească apoi undeva stând așa singur cu sine la un pahar cu vin.

Se scula, ce-i drept, acum vara, pe la patru și muncea toată ziua din greu, dar tot mai putea să stea până colea pe la miezul nopții, ca să-și potolească firea.

El dete semn pentru încetarea lucrului, și Gigiu își desuflecă mânecile și-și îmbracă surtucul, apoi plecă acasă, unde-l așteptau nevasta și copiii, iar ceilalți se duseră să se spele și să se pieptene, ca să se așeze apoi la masă cu stăpânii lor și cu copiii acestora.

Așa era rânduiala casei. Ea rămăsese de pe timpul când Costache, stăpânul, lucra numai el cu calfa și cu doi ucenici și potcovea, strângea roate ori fereca din când în când câte o căruță. Multe s-au schimbat însă de atunci, multe calfe s-au perindat și mulți ucenici au ieșit calfe de când Dinu se afla la casă. Costache și-a zidit case frumoase cu două încăperi la stradă, alte trei cu ferestre spre curtea largă, două iatacuri pentru calfe și ucenici și atelier încăpător în fundul curții. Nu se mai potcovea însă în atelierul cel nou, căci timpurile se schimbaseră și nu biruiau adeseori nici șapte calfe grilajele, balcoanele, porțile și zăbrelele, care se plătesc mai bine. Gigiu făcea desenele, Dinu croia modelele, iar ceilalți ciocăneau, și după câteva luni și cel mai prost fierar se făcea în atelierul lui Costache maistru iscusit.

Costache el însuși arareori mai lua barosul, așa, de la vreunul dintre ucenici, ca să-i arate cum se dă cu el. Lasă că nu mai avea nevoie, dar era și astmatic și de-aceea-l și luase pe Dinu tovarăș la parte. Om sfătos, care știe să învârtă treburile, el umbla de ici până colo, avea multe cunoștințe,

LEBRIS

We know
books

IOAN SLAVICI

OPERE

* * * *

* *

Studiu introductiv și cronologie de
D. Vatamaniuc

editura NAȚIONAL

2001

SUMAR

Studiu introductiv	V
Notă	XIV

DIN VOLUME AMINTIRI

Prefață	5
Eminescu – omul	11
„Poporanismul“ lui Eminescu	32
Eminescu și limba românească	35
SerHarea de la Putna	41
II La Viena	44
III În Bucovina	54
IV La Putna	56
V Masa festivă	63
VI Congresul	66
VII Descurcarea	70
Încheiere	75
Alecsandri și Eminescu	79
La „Balamuc“	84
Eminescu și conservatorii	87
Eminescu la Viena	92
Clopotnița mănăstirii Putna	101
Eminescu la București	111
I Acasă la el	114
II În lume	122
III Îmbolnăvirea lui	125
Ioan Creangă	129
Creangă la București	132
Coșbuc la <i>Tribuna</i>	133
Coșbuc și <i>Vatra</i>	138
Coșbuc și T. Maiorescu	143

Gheorghe Coșbuc: Măestrul	147
I. L. Caragiale	150
Eminescu și Caragiale	160
Eminescu și Caragiale. Felul lor de a concepe viața	165

LUMEA PRIN CARE AM TRECUT

<i>Gândul meu</i>	173
I Drumul în care am umblat	175
Podgoria Aradului	175
Vilagășul	176
Lumea de atunci	179
Când cu răzmerița	182
Pace și bună înțelegere	183
O mare sărbătoare	186
La mănăstire	190
Lume nouă	193
II Pe la școli	197
La noi acasă	197
La Arad	202
La Timișoara	211
Zile frumoase și bune	216
La Pesta	220
La Cumlăuș	226
La Viena	230
III În lumea largă	240
Lupta pentru limbă	240
De la Oradea-Mare	251
Propaganda culturală	257
La Sibiu	261
Ioan Bechnitz	268
Documentele Hurmuzachi	276
Dăscălirea mea	281
Scriitor	283

Scrisori adresate unui prieten din altă lume	287
La Vaț	312
La Domnești	328
La „Luvru“	351
La Văcărești	376
La hotel „Modern“	412
Procesul ziaristilor	426
Încheiere	426
Iar la Văcărești	451
Om între oameni	504

DIN PERIODICE FAPTA OMENEASCĂ

Scrisori adresate unui om tânăr	529
O scrisoare din Italia, mai ales despre <i>S-ta Cecilia</i> și despre Neapoli	666
Pro amico. Un răspuns d-lui B. P. Hasdeu	686
Pesimismul lui Eminescu	694
Eminescu și „Junimea“	706
Eminescu și ardelenii	710
Eminescu în politică	713
Ideografia	716
Scripto-legia. Ceva pentru educatori	720
Nită al nostru	724
Un om mare	729
Șirienii	731
Eminescu și boierii	735
Cutreierările lui Eminescu	738
Din slăbiciunile lui Eminescu	741
I. D. Ionescu la Măcău	745
Castelul singuratec	750
Un răspuns	753
Fragmente din <i>Jurnalul intim</i> în formă epistolară	759

Ziaristul Eminescu	775
[Eminescu și Ioan Bechnitz]	782

VARIA

Bucluc literar. Icoane zugrăvite cu degetul de Tanda (în stil modern-clasic de București)	789
Paștele. Tablou de datine	794
„Grădina-cu-caii“. Icoane zugrăvite cu degetul	804
St. George. Icoane zugrăvite cu degetul	809
Moșii. Multe și mărunte	814
Crăciunul. O bucată din viața românilor din Țara Ungurească	833
Aforisme (compuse într-un cerc literar din București) ..	839
Sfaturile părintelui Serafim	840
[Ideile sunt ca pulberea de flori]	847
Vederi din Carpați	848
I Rostul excursiunilor	848
[II] Strâmtori	852
III Trecători	857
IV Culmi și plaiuri	861
[Când mă fură gândul]	867
Note și comentarii	869

LEBRIS

We know
books

AMINTIRI

EMINESCU
CREANGĂ
CARAGIALE
COȘBUC
MAIORESCU

PREFAȚĂ

Cele cuprinse-n cartea aceasta au fost scrise și publicate în deosebite timpuri, la deosebite ocaziuni și-n urma unor deosebite îndemnuri, sunt deci în ele, pe ici, pe colo, fie repetițiuni, fie completări, care vor fi supărând pe unii dintre cititori. Le cer acestora iertare; am socotit însă că buna-credință literară îmi impune să le reproduc toate așa cum au fost publicate, fără de nici o scădere și fără de nici un adaos.

S-a-ntâmplat însă că tocmai în timpul când se tipărea cartea, d-l Panait Istrati a publicat – în numărul de la 21 septembrie al Adevărului literar – pentru tinerimea română niște lămuriri, în care zice:

„Eminescu s-a condamnat pe sine însuși, și-a mărginit propria sa operă la o meschină notorietate națională când, ca ideal de progres uman, s-a mulțumit să dorească doar binele țării sale.“

„Sărmane Mibail Eminescu – mai zice – minte străfulgerată de geniale gândiri, cât ti-a fost de greu să pricepi pe uriașii descoperitori și propovăduitori ai ideii de dezrobire internațională, cu care ai fost doar contemporan.“

E pentru mine cestiune de pietate să nu dau publicității cartea aceasta fără ca să fi făcut mai-nainte încercarea de a produce în tinerimea română convingerea că mie dealtminteri cu deosebire simpaticul d[om]n Panait Istrati a făcut o mare greșeală publicându-le aceste.

Dacă e adică vorba de iubirea de oameni, Eminescu și noi cei de un gând cu dânsul avem să fim puși chiar mai presus de „uriașii“ la care se închină d-l Istrati.

Mai e apoi și că Eminescu mi-a fost, ce-i drept, îndrumător în multe privințe, dar într-ale naționalismului i-am fost eu lui îndrumător și astfel nimeni nu poate să știe mai bine decât mine

dacă el și-a mărginit ori nu opera la o „meschină notorietate națională“.

Fiind bine dumiriți asupra istoriei popoarelor ce au trăit ori mai trăiesc pe fața pământului, noi ne-am pătruns – înainte de toate – de gândul că nici în trecut, nici în zilele noastre statele nu din oameni răzleți, ci din familii sunt alcătuite.

Familia e cheagul social, și simțământul familial e obârșia celui patriotic.

De când trăiesc oameni pe fața pământului, totdeauna și pretutindeni s-au bucurat de obșteasca iubire și de încredere cei ce ca fii, ca soți, ca părinți și ca frați au fost oameni cumsecade, și disprețuiți, urgisiți, osândiți cu toată asprimea au fost cei ce și-au nedreptățit părinții, soția, copiii ori frații, i-au mințit, i-au amăgit, i-au înșelat ori i-au asuprit în orișice fel. Drept om cumsecade e socotit numai cel ce-n toate împrejurările-și dă silința să le facă cât se poate de plăcută viața celor ce trăiesc împreună cu dânsul în aceeași familie, și nici unul dintre uriașii la care se închină d-l Istrati nu se va încumeta să spună că e vrednic de laudă cel ce îi face părintelui său, soției sale, fiului ori fratelui său nesuferită viața. Nu ți se iartă aceasta nici față cu cei ce ți-o fac tie nesuferită.

Tot atât de puțin se va-ncumeta vreunul să spună că e vrednic de laudă cel lipsit de pietate către răposații săi părinți, buni și străbuni, ori cel ce prin faptele sale, prin felul său de a viețui își face familia fie de rușine, fie urgisită. E-n firea lucrurilor ca fiecare să-și dea silința de a ridica vaza și buna stare a familiei sale, și cel lipsit de silința aceasta e deopotrivă cu ramura uscată a arborelui.

Cultul vetrei familiale e condițiune neapărată pentru sănătoasa viețuire împreună a oamenilor, și tinerii, pe care îi are în vedere d-l Istrati, trebuie să se pătrundă de convingerea că nu poate să fie nici bun cetățean, nici om bun cel ce nu e bun fiu, bun soț, bun părinte și bun frate. Fiind înzestrat cu mari destoinicii, el poate să-i fie de mare folos societății în mijlocul căreia-și petrece viața, dar vrednic de încredere nu e, căci nu putem niciodată să știm dacă nu cumva mâine ori poimâne,

LEBRIS

We know
books

IOAN SLAVICI

OPERE

* * * *

* * *

Studiu introductiv și cronologie de
D. Vatamaniuc

editura NAȚIONAL

2001

SUMAR

Prefață	7
Notă explicativă	9
Dicționar monografic de opere literare	13
Dicționar biografic	319
I Dicționar de personaje fictive	321
II Dicționar biografic de persoane	478
III Dicționar de personaje anonime	579
IV Personaje fără rol în acțiune	620
V Listă de personaje din opere aparținând altor scriitori menționate de Slavici	621

A

AC ȘI ATĂ

A apărut în *Convorbiri literare*, IX (1875), nr. 6 (1 septembrie), p. 203-206.

Se reproduce în *Curierul Bucureștilor*, I (1875), nr. 67 (10 octombrie), p. 265-266, nr. 26 (11 octombrie) p. 269; *Almanach literar ilustrat 1886*, I, București, [f. a.], p. 121-124; *Revista Societății «România literară»*, VI (1887), nr. 8 (august), p. 145-151. Se specifică: *Convorbiri literare*. Se tipărește în *Culegeri literare 1891*, partea I, București, Editura librăriei Socec et Comp., [f. a.], p. 121-124. Se reproduce în I. Clopoțel, *Antologia scriitorilor români de la 1821 încoace*, III, Arad, 1918, p. 73-87; N. Dunăreanu, L. Marian, *Prozatorii noștri. Crestomație, I. Secolul XIX*, Chișinău, 1923, p. 52-58. Se retipărește în *Nuvele*, V, București, Editura „Cartea românească”, [1926], p. 241-246.

Retipăriri postume: Ioan Slavici, *Opere*, IV, București, Editura Minerva, 1970, p. 231-236.

Traduceri: *Tü és cérna*, în „Magyarország és a Nagyvilág”, XIX (1882), nr. 45 (5 noiembrie), p. 718. Trad. de Elemér Sarkady; *Nadel und Faden*, în „Der Bukarester Salon”, I (1883), nr. 1 (mai), p. 34-40. Trad. de Mite Kremnitz; *Nadel und Faden*, în „Rumänischer Lloyd”, XXI (1904), nr. 5075 (29 aprilie), p. 4-6. Trad. de Mite Kremnitz; *Nadel und Zwirn*, în „Rumänischer Lloyd”, XXV (1908), nr. 6179 (1 februarie), p. 1-2; nr. 6180 (3 februarie), p. 1-2; *Nadel und Zwirn*, în „Rumänische Erzählungen“, II. Ins deutsche Übertragen von Carl Teutsch, Bukarest, Druck und Verlag des „Rumänischen Lloyd“, 1908, p. 131-138.

LIBRIS

We know
books

Ac și ață este, alături de *Fata de birău*, *Toane* sau *Vorba de clacă*, *Scormon*, *Gura Satului*, între acele câteva scrieri ale lui Slavici, cu care revista ieșeană deschide un număr al său. Situația aceasta „privilegiată” este justificată în cazul nuvelei *Gura Satului*, nu însă și în cel de față. Explicația o vedem în „lipsa de materie”, de care I. Negruzzi se plânge și în scrisorile sale către Slavici. Să ne convingem de acest lucru este suficient să vedem cum este alcătuit chiar acest număr. M. Pompiliu face loc, după *Ac și ață*, studiului său *Învățământul în școlile noastre*, căruia îi urmează un fragment din studiul lui A. D. Xenopol, *Romänische Studien des Roesler*, și apoi unul și din *Teoria fatalismului* de V. Conta. Să mai reținem că în loc de poezii originale se publică doar câteva traduceri.

Ac și ață este printre cele dintâi lucrări ale lui Slavici, scrise după stabilirea sa, în decembrie 1874, la București. Data compunerii nuvelei se situează între decembrie 1874 și martie 1875. Eminescu îi scrie lui Maiorescu, în 18 iunie 1875, că „manuscrisele lui Slavici se vor tipări în «Convorbiri» în cursul lunilor iulie și august”. (I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, V, București, 1934, p. 120) Se publică în *Convorbiri literare*, în iulie, povestea *Stan Bolovan*, dar în august nu apare nimic, ca apoi în septembrie să se publice *Ac și ață*. Nu încapă discuție că aceasta făcea parte dintre „manuscrisele” la care se referea Eminescu. Căci numai așa se explică de ce Slavici nu o menționează în scrisoarea sa către I. Negruzzi, din 2 martie 1875, între scrierile pe care le avea gata și pe care se oferea să le trimită revistei ieșene să aibă „materialul pe anul întreg”. (I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, II, București, 1932, p. 274)

Ac și ață a cunoscut, cum se vede de mai sus, o destul de largă circulație. Explicația trebuie căutată, în însăși structura lucrării. Slavici compune o idilă, cu eroi de la oraș, cum fac și alți scriitori. N. Iorga avea dreptate să situeze *Ac și ață* în

imediată vecinătate a idilei *Scormon* și să o caracterizeze prin raportări la aceasta, deși cea din urmă apare în *Convorbiri literare* cu o lună mai târziu. „Această curăție sufletească, această seriozitate etică – scrie N. Iorga –, și atunci când se ia un ton de glumă, se întâlnește și când, asemeni lucrării «Ac și ată», în locul ciobanului de la Murăș, e un frizer din București și în locul fetei de gospodar, eleva care se întoarce de la școală cu cărțile subsuoară și cu nasul în jos, dar și cu ochii puținel în lături. În orice domeniu de umanitate românească, autorul caută ce e mai cu îngrijire ascuns și rostit cu mai multă sfială.” (N. Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane, I. Crearea formei*, București, 1934, p. 227)

AFORISME

Au apărut în *Convorbiri literare*, XIV (1880), nr. 1 (1 aprilie), p. 21, nr. 4 (1 iulie), p. 136. Semnate: I. Sl.

Se tipăresc în volum în Ioan Slavici, *Opere*, București, Editura Minerva, 1978, p. 848.

Opera lui Slavici cuprinde, ca a oricărui *Aufklärer*, un număr considerabil de „aforisme”, prin care propune „învățăturii”, cu scopul de a lumina poporul. Cercetătorii nu fac distincție între „aforisme”, creație a scriitorului, cum sunt și cele din opera lui B. Auerbach, și „paremii”, pe care le împrumută din literatura populară. Slavici publică, separat, puține „aforisme”, convins, probabil, că ele își aveau rostul numai în cuprinsul narațiunii.

„AICOȘIORUM MULTITUDO MAGNA“

A apărut în *Gura satului*, XIII (1873), nr. 10 (6/18 martie), p. 39. Semnat: Moșiu Niția.

Scrisoare satirică în care critică Societatea „Petru Maior” a studenților români din Budapesta. Este însoțită și de